

CYRILOMETODĚJSKÁ TRADICE V POJETÍ ČESKÉ SPOLEČNOSTI 21. STOLETÍ

Cyrillo-Methodian Tradition in Czech Society in the 21st Century

Patrik Maturkanič – Ivana Tomanová Čergetřová – Dagmar Příbylová

DOI: 10.17846/CL.2022.15.1.161-176

Abstract: MATURKANIČ, Patrik – TOMANOVÁ ČERGETŘOVÁ, Ivana – PŘIBYLOVÁ, Dagmar. *Cyrillo-Methodian Tradition in Czech Society in the 21st Century*. The presented study aims to clarify the perception of the Cyril and Methodius tradition in Czech society in the 21st century. The authors of the study tried to identify how widely spread is the legacy of Sts. Cyril and Methodius, depending on gender, age or place of residence of the Czech Republic inhabitants. The survey was attended by 1,125 respondents from the Czech Republic, of which 57.55 % were women (N = 648) and 42.45 % were men (N = 478). The age distribution of the research sample was very variable. In the research sample, Christian denominations were represented in 47.87 % (N = 539), Jews in 1.07 % (N = 12) and others in 2.93 % (N = 33). Without religion were 48.13 % (N = 542) of interviewed participants. The results of our research point to the current state of perception of Sts. Cyril and Methodius' legacy among Czechs, and the need to promote education about them, especially among young people. In conclusion, we can state that knowledge and information about the Cyril and Methodius tradition in the Czech society in the 21st century is sufficient. On the other hand, young people, in particular, regardless of their religious affiliation, do not have enough information about the legacy.

Keywords: *Cyril and Methodius tradition, Czech republic, religion, society, education, research*

Teoretická východiska

Vědecký článek, zabývající se cyrilometodějskou tradicí, chce na základě výzkumných dat ukázat, zda i jedenáct století od smrti Konstantina a Metoděje zůstává jejich duchovní dědictví pro českou společnost stále živé.

Je na místě, abychom pro lepší pochopení dané problematiky alespoň ve stručnosti vymezili některé důležité historické okamžiky, které nám mohou ve světle pravdivých událostí otevřít, a tudíž svým způsobem zodpovědět celou řadu otázek, vycházejících z kvantitativního šetření. Prolínáním původní rolnické a křesťanské náboženské kultury se od středověku v lidové tradici postupně zformoval kulturní systém s institucionalizovanými rysy. Již od 7. století lze mluvit o procesu christianizace českých zemí (a to z obou křesťanských center – Říma i Konstantinopole), který do tradiční kultury vnesl prvky vycházející z církevních nařízení, věrouky a křesťanské symboliky (Šusteková 2012, 73).

Po smrti sv. Metoděje a po vyhnání jeho učedníků se nemohla v našem prostředí rozvinout řada cyrilometodějských kulturních iniciativ, jak to vidíme na jiných slovanských místech. Na druhé straně kult svatých věrozvěstů nebyl zcela zapomenut ani potlačen. Za připomenutí stojí legenda,

kteřá vypráví, jak Metoděj pokřtil kněžnu Ludmilu v Čechách. Na přelomu 11. a 12. století dochází k potlačení slovanské bohoslužby až do obnovení slovanské bohoslužby v benediktinském klášteře v Praze na Slovanech (založen v r. 1374) v intencích Karla IV. a se souhlasem papeže Klimenta VI. Husitství, českobratrství i luterská reformace v 15. a 16. století zaujaly k cyrilometodějské myšlence příznivý postoj, když o ni opíraly požadavek přijímání z kalicha i pro laiky (zakázaného IV. lateránským koncilem v roce 1215 a nadále užívaného východní církví) a českého bohoslužebného jazyka. Ke vzrůstu úcty k sv. Cyrilu a Metoději přispělo nalezení ostatků sv. Cyrila při rozsáhlých vykopávkách v Římě (1572–1590), kdy jedna část byla darována klášteře v Rajhradě. Změnou postoje Říma a přičiněním kardinála Dietrichštejna se úcta k oběma světcům pozvolna šířila. Morava se svým Velehradem, stavebními i písemnými památkami (kostelíky v Brně a v Olomouci, oltáře, kříže, studánky, legendy, *Historia regni Bohemiae J. Dubravia*) se stala přirozenou půdou rozvoje cyrilometodějské myšlenky. V pobělohorském období v 17. a 18. století s obnovou úcty ke světcům se cyrilometodějská myšlenka šířila opět především na Moravě, kde vystupovala do popředí zejména její funkce národní a obranná. V 19. století moravští římskokatoličtí kněží využívali cyrilometodějské myšlenky k národnímu probuzení a uvědomění obyvatelstva na Moravě. Cyrilometodějská idea se stala podkladem pro restituci starých práv, národní slávy a politické nezávislosti, k šíření slovanské vzájemnosti. Z různorodých aktivit vyjmenujme alespoň některé: Encyklika Lva XIII. *Grande munus* (r. 1880) rozšířila svátek Cyrila a Metoděje na celou římskokatolickou církev; moravský Velehrad se stal místem národních poutí se snahou o sjednocení křesťanů (unionistické kongresy), o které se mimo jiné zapřičinil budoucí olomoucký arcibiskup, ThDr. A. C. Stojan. Po první světové válce vidíme v Čechách, ale především na Moravě, veliký růst výstavby sousoší sv. Cyrila a Metoděje, výstavbu nových kostelů a kaplí, zakládání spolků a organizací zasvěcených slovanským věrozvěstům. Důležitým mezníkem cyrilometodějské úcty se stal 31. prosinec 1980, kdy papež Jan Pavel II. Apoštolským listem *Egregiae Virtutis* prohlásil oba bratry za spolupatrony Evropy. Nelze opomenout ani oslavy 1100 let od úmrtí sv. Metoděje v roce 1985 na Velehradě v souvislosti velkého manifestu víry v komunistickém Československu, ale zároveň encykliku papeže Jana Pavla II. *Slavorum apostoli* (r. 1985), která je věnována právě tomuto výročí (Aleš et al. 2010, 5-7; Opatrný 2006, 58-60; Ambros 1999, 7-24).

Je dobré připomenout, že současný člověk o tyto neustále živé, nejen náboženské, ale i kulturní hodnoty nejeví velký zájem, jak vypovídají následující data z dotazníkového průzkumu. Bez velkých pochyb můžeme vyjmenovat celou řadu důvodů, mezi kterými jako významné činitele tohoto nezájmu vidíme komunistický ateizační proces druhé poloviny minulého století, ale i porevoluční materiálně-konzumní hlad západního světa. Lze konstatovat, že i přes tyto, ale i další zmíněné faktory minulých staletí zůstává cyrilometodějský kult v české společnosti nejen aktuálně důležitým, ale i prosperujícím pro další generace.

Hlavním cílem této studie bylo získat informace o současném stavu vnímání cyrilometodějské tradice obyvatelů České republiky. Na základě těchto informací se snažíme o jejich ozřejmění a filozofický diskurz nad získanými a vyhodnocenými výsledky. V naší studii jsme si položili výzkumnou otázku: *V jakých intencích lze i dnes rozpoznat věrohodný odkaz slovanských věrozvěstů, svatých Cyrila a Metoděje, v prostředí České republiky?* Dílčí cíle (hypotézy) zkoumané pomocí Pearsonova chí kvadrát testu byly následující: *Závisí odpovědi na otázky týkající se povědomí o Cyrilometodějské tematice na tom, zda respondenti pochází z vesnice, malého či velkého města? Liší se výrazně odpovědi žen a mužů? Liší se výrazně odpovědi podle věku respondentů?*

Metoda

Výzkumný desing

Výzkumný desing studie byl zvolený k cíli a dostupným metodám měření. Zvolili jsme neexperimentální výzkumný plán – porovnávací studium – a výsledky získané na základě měření jsme analyzovali pomocí základních deskriptivních a inferenčních statistických metod. Výzkumný soubor byl získávaný záměrným výběrem. Sběr dat proběhl od dubna do července 2021 v České republice.

Metody statistického zpracování

Výsledky byly zkoumány prostřednictvím popisné statistiky, kontingenčních tabulek a pomocí testu nezávislosti proměnných v kontingenční tabulce. Test nezávislosti proměnných předpokládá, že náhodné proměnné X a Y jsou nezávislé, tedy hodnoty jedné proměnné neovlivňují hodnoty druhé proměnné. Závislost mezi proměnnými může být buď jednostranná (asymetrická) nebo vzájemná (symetrická), kdy se obě proměnné ovlivňují navzájem. Pro testování nezávislosti dvou kategoriálních proměnných v kontingenční tabulce bez ohledu na směr jejich závislosti byl použit Pearsonův chí kvadrát test. Nulová hypotéza tohoto testu předpokládá, že obě proměnné jsou na sobě nezávislé. Tuto nulovou hypotézu testujeme na určené hladině významnosti α , že proměnné jsou nezávislé, oproti alternativě, že mezi proměnnými existuje závislost. Hypotézy zapíšeme následujícím způsobem:

$$H_0: n_{ij} = \frac{n_{i.} \cdot n_{.j}}{n}$$

$$H_1: n_{ij} \neq \frac{n_{i.} \cdot n_{.j}}{n},$$

kde n_{ij} značí četnosti v kontingenční tabulce, kde $i = 1, 2, \dots, r$ značí kategorie proměnné X a $j = 1, 2, \dots, s$ značí kategorie proměnné Y.

Testové kritérium χ^2 je definováno jako:

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^s \frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$$

kde $\chi^2 \approx \chi^2[(r-1)(s-1)]$. Čím větší jsou rozdíly mezi kategoriemi zkoumaných proměnných, tím větší je testovací kritérium χ^2 .

Předpokladem použití tohoto testu je, aby teoretické četnosti, kde je méně než 5 pozorování, tvořily méně než 20 % polí kontingenční tabulky. Jednotlivé kategorie proměnných lze slučovat, aby tento předpoklad byl splněn.

Výzkumný soubor

Výzkumu se zúčastnilo 1.125 respondentů z České republiky, z nichž bylo 57.55 % žen (N = 648) a 42.45 % mužů (N = 478). Věkové rozložení výzkumného vzorku bylo velmi variabilní. Účastníci výzkumu byli rozděleni do pěti věkových skupin, ve kterých distribuce účastníků byla následující: ve věku do 18 let bylo 3.82 % (N = 43), od 18 do 25 let bylo 9.24 % (N = 104), od 26

do 40 let bylo 25.67 % (N = 289), od 41 do 59 let bylo 44.85 % (N = 505) a více než 60 let bylo 16.43 % (N = 185).

V rámci základních demografických informací byli účastníci výzkumu požádáni o vyjádření své *příslušnosti k náboženskému vyznání* (Graf 1). Ve výzkumném vzorku byly zastoupeny vyznání křesťanské ve 47.87 % (N = 539), židovské ve 1.07 % (N = 12) a jiné ve 2.93 % (N = 33). Bez náboženství se označilo 48.13 % (N = 542) účastníků výzkumu.

Účastníci výzkumu byli rozděleni i na základě *velikosti jejich místa bydliště* do pěti skupin. Obyvatel z vesnice bylo 26.29% (N = 296), z města do 10.000 obyvatel bylo 17.94 % (N = 202), z města od 10.000 do 50.000 obyvatel bylo 25.40 % (N = 286), z města od 50.000 do 100.000 obyvatel bylo 9.86 % (N = 111) a z města nad 100.000 obyvatel bylo 20.51 % (N = 231).

Měřicí nástroje

V našem výzkumu jsme nevyužili standardizované dotazníky. Vytvořili jsme sociometrický dotazník, který obsahoval také požadavky na základní demografické údaje. Účastníci výzkumu odpověděli na devět otázek, v nichž jsme se ptali na Cyrilometodějská témata v kontextu vnímání náboženských hodnot a tradic v životě respondentů.

Výsledky

Hodnocení výzkumných dat jsme si na začátku výzkumu popsali z pohledu deskriptivní statistiky obyvatelů z České republiky. V následující části prezentujeme údaje ve frekvenčních tabulkách a formou sloupcových a koláčových grafů.

V první otázce jsme se účastníků výzkumu ptali: *Příchod Konstantina a Metoděje v roce 863 na Velkou Moravu je podložen císařem Michalem III., který tyto dva soluňské bratry poslal na žádost čelního představitele Velké Moravy. Víte o koho se jednalo?* Účastníci výzkumu odpověděli podle zvolených odpovědí. Správnou odpověď „kníže Rastislav“ zvolilo 61.19 % (N = 689) účastníků výzkumu. Nesprávnou odpověď „panovník Svatopluk I.“ zvolilo 10.21% (N = 115) a „kníže Mojmir I.“ označilo 8.08 % (N = 91) účastníků výzkumu. Nevědělo 20.52 % (N = 231) osob z výzkumného vzorku.

Následující otázka se týkala názoru respondentů na poslání věrozvěstů. Ptali jsme se následovně: *V čem spočívalo, dle Vašeho názoru, hlavní poslání příchodu Konstantina a Metoděje?* Účastníci měli možnost si vybrat z pěti odpovědí (Graf 2). Nejčastěji označenou odpovědí byla „religiozní motiv“ u 48 % (N = 546) účastníků. Druhou nejčastější odpovědí byla „kulturní motiv“ u 31 % (N = 354) osob. „Politický motiv“ jako odpověď zvolilo 15 % (N = 166) a „ekonomický motiv“ označilo 2 % (N = 20) účastníků. Odpověď „jiné“ vybralo 4 % (N = 40) osob.

Třetí otázka, na kterou jsme se ptali účastníků výzkumu, byla následující: *V jaké řeči vytvořil učený Konstantin písmo, které stálo v základech bohoslužebného jazyka?* Respondenti mohli odpovědět označením jedné z pěti odpovědí a to hlaholice, staroslovenština, latina, řečtina nebo nevím (Graf 3). Správnou odpověď „hlaholice“ označilo 61 % (N = 691) účastníků. Ostatní odpovědi byly preferovány různě: „staroslovenština“ v 32 % (N = 361), „latina“ ve 2 % (N = 28), „řečtina“ v 1 % (N = 13). Ze všech osob 3 % (N = 33) označili možnost „nevím“.

Další otázka, kterou jsme položili, zněla: *Víte, kde je pohřbený první moravský arcibiskup svatý Metoděj?* Respondenti měli opět možnost vybrat si z pěti odpovědí (Graf 4). Správnou odpověď „není známé místo“ si vybralo 26 % (N = 295) osob. 23 % (N = 262) respondentů odpovědělo „Velehrad“, 13 % (N = 148) označilo „Řím“ a 3 % (N = 29) město „Nitra“. Až 35 % (N = 392) účastníků výzkumu neznalo odpověď.

Velmi podobnou otázku jsme položili také ve vztahu k osobě svatého Cyrila, a to následovně: *Víte, kde se nalézá hrob svatého Cyrila?* Respondenti měli opět možnost vybrat si z odpovědí (Graf 5). Většina 46 % (N = 515) odpověděla správně „Řím“. 8 % (N = 87) osob odpověděla „Velehrad“, 6 % (N = 62) „není známé místo“ a 3 % (N = 34) „Nitra“. Až 38 % (N = 428) účastníků výzkumu neumělo odpovědět.

Další otázkou, na kterou jsme se ptali, byla: *Je cyrilometodějské téma aktuální ve prospěch duchovní obnovy českého (moravského) národa?* Účastníci výzkumu odpověděli na základě čtyřbodové škály, vyjadřující míru souhlasu (Graf 6). Odpověď „ano“ zvolilo 35 % (N = 389), „více méně ano“ 26 % (N = 292), „není“ 13 % (N = 152) a „nevím“ 26 % (N = 293).

Zeptali jsme se také, zda: *Můžou být Cyril a Metoděj přínosem pro současnou českou (moravskou) společnost? Pokud ano, uveďte konkrétní odpověď.* Respondenti uváděli nejčastěji vzdělání, kulturu, víru, historii.

Rovněž jsme se ptali účastníků výzkumu: *Slyšel jste někdy o osobnosti arcibiskupa Antonína Cyrila Stojana a kardinála Tomáše Špidlíka, jež se zasadili do značné míry o cyrilometodějský národní kult?* Participanti výzkumu odpověděli různorodě (Graf 7) na základě jejich zkušeností s tímto tématem. Odpověď „slyšel/a a jsou mi dobře známy“ zvolilo 23 % (N = 206) respondentů, „slyšel/a pouze z doslechu“ označilo 31 % (N = 303), „neslyšel/a, ale rád bych se o těchto lidech něco zajímavého dozvěděl/a“ si vybralo 18 % (263) a možnost „neslyšel/a, nezajímám se o tyto lidi“ bylo označeno u 27 % (N = 354) lidí.

Také jsme se ptali, zda respondenti vědí o významnosti těchto věrozvěstů (Graf 8). Naše otázka byla: *V roce 1980 prohlásil papež Jan Pavel II. svatého Cyrila a Metoděje za s následujícími odpověďmi: „spolupatrony Evropy“ (co je správná odpověď) označilo 45 % (N = 504), „národní světci Čech a Moravy“ zvolilo 26 % (N = 298) a „světové osobnosti roku 1980“ vybrali 3 % (N = 29). Nevědělo 26 % (N = 295) účastníků výzkumu.*

Naši poslední otázku jsme položili následovně: *Zajímáte se o dění velehradských slavností, každoročně pořádaných začátkem července?* Odpovědi, které si respondenti volili, nám daly informace o míře jejich zájmu o toto téma (Graf 9). Ze všech účastníků výzkumu si 11 % (N = 125) zvolilo odpověď „aktivně se účastním (internet, rádio, televize, osobní účast)“, 8 % (N = 89) označilo „toto téma mě do značné míry zajímá“, 48 % (N = 540) volilo odpověď „pouze pasivně zaznamenávám“ a 33 % (N = 372) označilo „nezajímám se o tyto věci“.

V následující části jsou uvedeny statisticky významné rozdíly vypočítané pomocí Pearsonova chí-kvadrát testu nezávislosti proměnných v kontingenční tabulce:

Porovnání podle velikosti města či vesnice. Při porovnání skupin podle místa bydliště nebyly nalezeny statisticky významné rozdíly na 1 % hladině významnosti.

Porovnání podle pohlaví. Muži výrazně častěji než ženy uváděli, že slyšeli už někdy o osobnostech Antonína Cyrila Stojana a kardinála Tomáše Špidlíka, jež se zasadili do značné míry o cyrilometodějský národní kult (P-hodnota Pearsonova chí-kvadrát testu: 0.000).

Porovnání podle věku. Podle respondentů do 18 let byl hlavním posláním příchodu Konstantina a Metoděje kulturní motiv (P-hodnota Pearsonova chí-kvadrát testu: 0.000). Oproti tomu ostatní věkové skupiny nejčastěji uváděly religiозní motiv. Čím vyšší věk respondenti měli, tím vyšší procento respondentů odpovědělo religiозní motiv. U vědomostních otázek týkajících se místa pohřbení svatého Metoděje, svatého Cyrila, za co prohlásil papež Jan Pavla II. svatého Cyrila a Metoděje a otázky zda je cyrilometodějské téma aktuální ve prospěch duchovní obnovy českého (moravského) národa respondenti ve věku 18 až 25 let výrazně častěji odpovídali – „nevím“ – (P-hodnota Pearsonova chí-kvadrát testu: 0.000). Většina respondentů do 25 let odpověděla, že nikdy neslyšela o osobnostech Antonína Cyrila Stojana a kardinála Tomáše Špidlíka (P-hodnota Pearsonova chí-kvadrát testu: 0.000) a že se nezajímají o velehradské slavnosti, které se každoročně pořádají začátkem července.

Diskuse

Cílem našeho výzkumu bylo získat údaje o respondentech z České republiky ohledně jejich vnímání cyrilometodějské tradice, tak jak je vnímá současná doba. Účastníkův bádání jsme se ptali na otázky, které souvisejí s informacemi o svatém Cyrilovi a Metoději, jako o významných historických a zároveň církevních osobnostech. Předpokládali jsme, že v geografickém střeoevropském kontextu objevíme silnou vědomost a družnost s tímto tématem u obyvatel České republiky.

V návaznosti na získané údaje můžeme charakterizovat naši studii jako *reprezentativní* zejména pro osoby ve středním a vyšším věku. Zastoupení osob pod 25 let nebyl postačující k tomu, aby dokázal významně popsat tuto část obyvatelstva. Přesto údaje, které jsme zjistili jsou pro nás významnou charakteristikou člověka žijícího v současném století.

Zajímavým faktem z naší studie je rozdělení účastníkův výzkumu na základě *vyznání*. Téměř polovina respondentů (48 %) v našem bádání byla bez vyznání. Ve stejném rozsahu se v našem vzorku objevilo zastoupení křesťanské víry (48 %). Zrovna tato skutečnost ukazuje na smýšlení české společnosti a od ní se odvíjející i ostatní výsledky předložených dat. V náboženské praxi je známo, že kostely a modlitebny ve srovnání s počtem obyvatelstva konkrétních míst jsou až na některé moravské výjimky téměř prázdné. To vypovídá o reálném faktu nemalého vzorku lidí, hlásících se ke křesťanské víře, která je více méně matriková, než těch, kteří se účastní mimo jiné na pravidelných bohoslužbách.

Z pohledu místa *bydliště* se nám podařilo získat významně reprezentativní vzorek z celého území České republiky a z různorodých míst identifikovaných podle jejich velikostí.

Podíváme-li se na vnímání cyrilometodějské tradice a disponování s *vědomostmi cyrilometodějského tématu* u české populace, můžeme konstatovat uspokojivé výsledky. Většina respondentů (61 %) má dobrou vědomost o příchodu a pozvání svatých Cyrila a Metoděje na našem území. Tento fakt může být spojen s významností tohoto historického kroku, který je součástí vzdělávacího kurikula u všech osob České republiky. S touto informací se lidé mají možnost setkat už na základní škole v rámci vyučování českého jazyka a dějepisu, později studiem odborných cyrilometodějských pramenů (Ivanič – Lukačová 2015, 649-660; Hetényi – Ivanič 2017, 27-34; Hetényi – Ivanič 2021, 417; Hetényi 2016, 233-243), nábožensko-kulturních aktivit (tradiční bohoslužby, přednášky, výstavy atd.), ale také prostřednictvím věrohodných mediálních kanálů, které jsou v dnešní době nadstandartně zastoupené (Tkáčová et al. 2021, 4138).

Podobně je tomu tak i v případě informací o *původu řeči*, ze které bylo vytvořeno písmo učeným Konstantinem. Účastníci výzkumu až v 61 % odpověděli správně a identifikovali hlaholici. Téměř třetina, t. j. v 32 % respondentů označila staroslověnštinu. Významné zastoupení této řeči může být spojeno právě s lokalizací jejich prvotní činnosti promítající se až do dnešní doby, která byla na území České republiky v okolí Uherského Hradiště, ale i nedaleké nitranské oblasti na Slovensku (Hetényi 2019, 141-158).

Podíváme-li se však na *motivy a hlavní poslání věrozvěstů*, naši respondenti uvádějí různé odpovědi – 48 % vnímá religiozní motiv, 31 % kulturní, 15 % politický a 2 % ekonomický. Na základě těchto informací můžeme uvažovat o tom, že přestože lidé disponují dostatečnými informacemi o příchodu Konstantina a Metoděje na naše území, není jim jednoznačně znám důvod jejich příchodu. Nabízí se zde veliký evangelizační prostor z řad různých křesťanských společenství (Hlad 2021, 12), které ve svých řadách přechovávají živou cyrilometodějskou úctu a mají zájem o její šíření (Ivanič 2019, 123-130).

Znalosti o *místě pohřbení svatého Cyrila a Metoděje* už však nejsou tak významné. V případě svatého Cyrila správnou odpověď označilo 46 %, v případě svatého Metoděje pouze 26 %. Z těchto údajů lze předpokládat, že tyto informace nejsou komunikovány jako významná událost, a tím pádem si řada obyvatel Česka tuto vědomost nefixuje v paměti. Může to být zapříčiněno i tím,

že hrob svatého Metoda není nikomu známý, přičemž hrob svatého Cyrila je v Římě, což je mimo středoevropské území, kdy mnozí čeští obyvatelé neměli možnost toto místo navštívit, ať už se jedná o věřícího nebo člověka bez náboženské afiliace (Akimjaková 2021; Danylchenko 2020, 267).

Obyvatelé Čech neumějí vyhodnotit, zda je *cyrilometodějské téma aktuální a užitečné ve prospěch duchovní obnovy*. V našem výzkumném vzorku mělo tento pozitivní názor 26 % respondentů. Pouze 35 % projevilo souhlas a 26 % částečný souhlas. Můžeme tedy konstatovat, že přestože toto téma je významné, lidé k němu neumějí zaujmout postoj ve vztahu k duchovním hodnotám a morálním procesům (Lojan 2018, 84). Přínos věroznámů je našimi respondenty chápán zejména ve vztahu ke vzdělání, kultuře, historii a částečně víry. Možná v tomto případě je užitečnou otázkou, zda se s těmito tématy mají možnost lidé setkat mimo institucionalizované formy vzdělávání v kontextu kulturně-historického chápání. Zároveň se můžeme ptát, jak často se osobnosti typu slovanských věroznámů stávají předmětem rozličných antropologicko-kulturních diskusí (Juhás – Genčurová 2016, 130-131; Kobylarek 2019, 1-3), které bezesporu přispívají k pozitivním eticko-náboženským výhledům společnosti, ve které žije i současná generace (Martín et al. 2021, 48-57; Králik et al. 2018, 63-76; Máhrik et al. 2020, 43-52; Nowak 2020, 55-57).

Velmi malé procento respondentů (23 %) *zná osobnost arcibiskupa Antonína Cyrila Stojana a kardinála Tomáše Špidlíka*. Toto téma bylo pro účastníky našeho výzkumu více méně neznámé (45 %), přičemž 18 % z nich by se rádi dozvěděli o těchto personách katolického prostředí více. Protože se jedná o úzkoprofilové specifikum již nežijících církevních hierarchů, přičemž druhý jmenovaný prožil dokonce většinu svého života v zahraničí, bylo logické očekávat zmíněný výsledek. Nabízí se zde ekumenický prostor do budoucna ve vztahu různých křesťanských institucí. V tomto otevřeném, dialogickém zájmu obracejícím svou pozornost k cyrilometodějským hodnotám, představovala již zmíněná církevní dvojice velký personální význam, který by v kontextu budoucna neměl upadnout do zapomnění.

Zjistili jsme, že 45 % osob v našem výzkumu ví, že *svatý Cyril a Metoděj byli vyhlášeni v roce 1980 spolupatrony Evropy, o dění každoročních velehradských slavností se nezajímají* (pouze pasivně 48 % a vůbec 33 %), přesto můžeme uvažovat o nezájmu kulturně-historického kontextu těchto slavností, nebo jakési náboženské apatie (Akimjak – Račková 2015, 29-38; Gavendová 2014, 5-15; Genčurová 2019, 59; Juhás 2019, 95).

Z pohledu porovnávání respondentů na základě jejich *příslušnosti k pohlaví* neidentifikujeme významná data, která by byla směrodatná pro naše bádání. Stejně tomu tak je i při porovnávání na základě *počtu obyvatel v jejich bydlišti*. Můžeme tedy konstatovat, že tyto dva proměnné faktory nemají souvislost s tím, jakou vědomost respondenti o cyrilometodějské tradici mají a jak ji vnímají v rámci České republiky. Otázkou zůstává, jestli tato skutečnost není zapříčiněna kvalitou vzdělávacího systému a významnosti ve vztahu k různorodým možnostem k patřičné poloze bydlení, a tudíž společenské realizaci. Je odvážné se ptát některých křesťanských církví (pravoslavné, katolické), jestli zrovna v tomto (post)covidovém čase “nového začátku” (Kobylarek et al. 2021, 5-11; Petrovič et al. 2021, 10826) nenacházejí prostor náboženské obrody dotýkající se velikánů, jakými byli zrovna svatí Cyril a Metoděj? (Ivanič – Lukáčová 2014, 89-104; Hlad 2021, 176; Judák 2021, 14-16; Zozuláková 2016, 149-157).

Porovnáváním výzkumného vzorku v závislosti na věku jsme však zjistili, že u osob pod 25 let se často objevují odpovědi „nevím“ vztahující se k nedostatečným vědomostem a informacím o tomto tématu. Můžeme tedy vnímat potřebu osvěty u mladých lidí, jež jsou bez velkých diskusí ovlivnění nejen dobou «nezájmu», ovlivněného smýšlením konzumního světa, ale také odkloněním se od náboženských tradic v souvislosti s výchovou, již přijali od svých ve víře neznalých nebo vlažně uvažujících předků (Kosturková – Knapík 2018, 120-123; Ďatelinka 2021, 226-228; Kobylarek 2020, 5-12; Králik 2017, 25-34; Pekarčík 2020, 155; Podzimek 2020, 1-16; Reimer 2020).

Závěr

Závěrem můžeme konstatovat, že cyrilometodějská tradice v pojetí české společnosti 21. století je z pohledu vědomostí a informací, kterými disponují, dostatečná. Respondenti našeho výzkumu mají informace o historických událostech spojených s tradicí předků a rovněž umí identifikovat významné osobnosti spojené s tímto generačním obdarováním (Ivanič 2016, 123-130; Kocev et al. 2017, 88-97). Na druhé straně však zejména mladí lidé nemají informace o současném šíření a podpoře tohoto tématu, což není závislé na jejich náboženské afilii.

Limitacemi našeho bádání může být nerovnoměrné zastoupení v jednotlivých věkových skupinách výzkumného vzorku. Také jako limit vidíme způsob získávání údajů, který byl z důvodu pandemické situace realizován ve formě online. Motivace účastníků ve výzkumu tedy mohla být ovlivněna způsobem získávání údajů a také tématem nabízené studie.

Význam našeho výzkumu vidíme zejména v upření pozornosti na obsah, způsob a cílovou skupinu, které je vhodné se věnovat v rámci historické-náboženské osvěty. Také zde vidíme prostor pro budoucí rozšíření zkoumaného vzorku se zaměřením na specifické náboženské motivy (Krupa, 2005) a duchovní kvality jedinců (Binetti – Pavlíková 2019, 194). Právě ony jsou otevřená různorodým společenským vrstvám (Lamprou – Zozuláková 2019, 33-42; Kobylarek et al. 2022, 55-63), jež se chtějí otevřít širokému poli, jakými jsou mimo jiné psychologie víry, socializační-pastorační procesy a jiná humánní témata (Majda 2018, 93; Martín et al. 2022, 127; Akimjak et al. 2022, 50; Tavilla – Králik – Martin 2018, 354-362).

REFERENCES

- Akimjak, Amantius – Hlad, Lubomír – Anton Ďatelinka. 2022. Kierkegaard's reading of reality. In *XLinguae* 15/1, 47-54.
- Akimjak, Amantius – Račková, Olga. 2018. Influence of spirituality on the natural behavior of people. In *Revue Internationale des Sciences humaines et naturelles* 8/4, 29-38.
- Akimjaková, Beáta. 2011. Humanitné štúdie na aktuálne problémy súčasnej spoločnosti [Humanities studies on current issues of the modern community]. Ružomberok.
- Aleš, Pavel et al. 2010. Cyrilometodějská tradice [Cyril and Methodius tradition]. In *Rozhovor o českých duchovních tradicích* [An interview about Czech spiritual traditions] 5-7. <https://veritas.evangelnet.cz/tradice-cyrlometodejska>
- Ambros, Pavel. 1999. Kam směřuje česká katolická církev? [Where is the Czech Catholic Church heading?]. Velehrad.
- Binetti, Maria Jose – Pavlíková, Martina. 2019. Kierkegaard on the reconciliation of conscience. In *XLinguae* 12/3, 192-200.
- Danylchenko, Tetiana. 2020. Correlation between Level of Personal Well-being and Spirituality. In *Journal of Education Culture and Society* 11/2, 267-280.
- Ďatelinka, Anton. 2021. Rituálne vyjadrenie kresťanskej viery v kontexte moderny a postmoder-ny [Ritual expression of the Christian faith in the context of modern and postmodern] In *Duchovný pastier* [Spiritual pastor] 102/5, 226-233.
- Gavendová, Olga. 2014. Verím, teda som: viera ako osobotvorný vzťah [I believe, then I am: faith as a personal rebellion]. In *Studia Aloisiana* 5/1, 5-15.
- Genčúrová, Gabriela. 2019. Telo ako ekonómia stvorenia [The body as the economy of creation]. In *Verba Theologica* 21/1, 59-73.
- Hetényi, Martin. 2016. Mission of saints cyril and methodius and their contacts with kocel, duke of panonia. In *European Journal of Science and Theology* 12/6, 233-243.

- Hetényi, Martin.* 2019. The cyrillo-methodian cult and religiosity in Slovakia from the 19th to the 21st century. In *Konštantínove listy [Constantine's Letters]* 12/1, 141-158.
- Hetényi, Martin – Ivanič, Peter.* 2021. The Contribution of Ss. Cyril and Methodius to Culture and Religion. In *Religions* 12/6, 417.
- Hlad, Lubomír.* 2021. Homília Mons. Viliama Judáka prednesená na púti pri príležitosti slávnosti sv. Cyrila a Metoda dňa 5. júla 2020 v Nitre a jej prínos k rozvoju cyrillo-metodskej tradície [Homily of Monsignor Viliam Judak for Sts. Cyril and Methodius Pilgrimage Spoken on 5 July 2020 in Nitra and Its Contribution to the Development of Cyrillo-Methodian Tradition]. In *Konštantínove listy [Constantine's Letters]* 14/2, 176-190.
- Hlad, Lubomír.* 2021. Hugo Rahner (1900 – 1968) – prítomnosť jeho kerygmatického odkazu v Magistériu a teológii zameranej na novoevanjelizačnú prax. Kerygmaticko-ludická teologická reflexia [Hugo Rahner (1900 – 1968) – the contribution of his kerygmatic refusal in the Master's and theology aimed at new evangelical practice. Kerygmatic-ludic theological reflection]. In *Verba Theologica* 20/1, 6-28.
- Ivanič, Peter.* 2016. The origins of Christianity in the territory of Czech and Slovak republics within the context of written sources. In *European Journal of Science and Theology* 12/6, 123-130.
- Ivanič, Peter – Hetényi, Martin.* 2017. Invitation, arrival and activities of the byzantine missionaries in Great Moravia. In *European Journal of Science and Theology* 13/3, 27-34.
- Ivanič, Peter – Lukáčová, Martina.* 2014. Journeys of St. Methodius within the years 860 – 881. In *Journal of History* 49/1, 89-104.
- Ivanič, Peter – Lukačová, Martina.* 2015. Svätý Metod na misijných a diplomatických cestách: historicko-geografické súvislosti [Saint Methodius on missionary and diplomatic journeys: The historical geographical connections]. In *Historicky časopis [Historically Magazine]* 63/4, 649-660.
- Judák, Viliam.* 2021. Od Vita monastica k Via cyrillo-methodiana. Benediktínske fundamenty cyrillo-metodskej duchovnej cesty medzi Nitrou a Skalkou [From Vita Monastica to Via Cyrillomethodiana Benedictine Foundations of Cyrillo-Methodian Spiritual Journey between Nitra and Skalka] In *Konštantínove listy [Constantine's Letters]* 14/2, 14-25.
- Juhás, Vladimír.* 2019. Kresťanstvo ako rehabilitácia tela [Christianity as body rehabilitation]. In *Verba Theologica* 21/1, 94-100.
- Juhás, Vladimír – Genčúrová, Gabriela.* 2016. Antropologický rozmer konceptu kultúry u Ladislava Hanusa [The Anthropological Dimension of the Culture Concept in Ladislav Hanus]. In *Studia theologica* 18/4, 125-149.
- Kocev, Pavle – Kondrla, Peter – Králik, Roman – Roubalová, Marie.* 2017. Sv. Kliment Ochridský a jeho pôsobenie v Macedónsku [St. Clement of Ohrid and his activities in Macedonia]. In *Konštantínove listy [Constantine's Letters]* 10/2, 88-97.
- Kobylarek, Aleksander.* 2019. Education in the post-scientific culture. In *Journal of Education Culture and Society* 10/1, 5-13.
- Kobylarek, Aleksander.* 2020. The pedagogy of shame. Education in the face of the demokratu of ignoramus. In *Journal of Education Culture and Society* 11/1, 5-12.
- Kobylarek, Aleksander – Alam, Sohaib – Gažiová, Mária – Madej, Martyna.* 2022. Levels of incompetence. On the place of rationality in an irrational world. In *XLinguae* 15/1, 55-63.
- Kobylarek, Aleksander – Plavčan, Peter – Golestani, Taher Amini.* 2021. Educational priorities in a post pandemic world. In *Journal of Education Culture and Society* 12/2, 5-11.
- Kosturková, Martina – Knapík, Ján.* 2018. The application of critical thinking in pedagogical students' essays on sociocultural problems. In *AD ALTA* 8/2, 120-123.
- Králik, Roman.* 2017. Søren Kierkegaard's influence on the thinking of Karol Nandrásky. In *European Journal of Science and Theology* 13/1, 25-34.

- Králik, Roman – Lenovský, Ladislav – Pavlíková, Martina. 2018.* A Few comments on the identity and culture of one ethnic minority in central Europe. In *European Journal of Science and Theology* 14/6, 63-76.
- Krupa, Jozef. 2005.* Alfa a Omega [Alpha and Omega]. Bratislava.
- Lamprou, Soultana – Zozuláková, Viera. 2019.* The abolition of ethnic, racial, or cultural distinctions in the Apostle Paul. Indicative patristic approach. In *Konstantinove Listy [Constantine's Letters]* 12/2, 33-42.
- Lojan, Radoslav. 2018.* Svedomie ako norma morálky [Conscience as the norm of morality]. In Majda, Martin et al. (ed). *Znaky časov v cirkvi a spoločnosti [Sings of the times in the church and society]*. Ružomberok, 84-92.
- Majda, Peter. 2018.* Odpustenie z pohľadu viery a psychológie [Forgiveness form the point of view of faith and psychology]. In Majda, Martin et al. (ed). *Znaky časov v cirkvi a spoločnosti [Sings of the times in the church and society]*. Ružomberok, 93-104.
- Martín, José García – Králik, Roman – Tvrdoň, Miroslav – Jenisova, Zita – Pekarčík, Lubomír. 2022.* El problema de la objetividad en las Ciencias Sociales: una introducción [The problem of objectivity in the Social Sciences: an introduction]. In *XLinguae* 15/1, 125-135.
- Martín, José García – Rojas, Arturo Morales – Králik Roman. 2021.* The Kantian ethical perspective seen from the existential philosophy of Søren Kierkegaard's Victor Eremita. In *Ethics and Bioethics (in Central Europe)* 11/1-2, 48-57.
- Máhrík, Tibor – Vasbieva, Dinara – Králik, Roman – Kondrla, Peter. 2020.* Salvation as the teleological vector in Kierkegaard's practice in christianity. In *European Journal of Science and Theology* 16/4, 43-52.
- Nowak, Joachim. 2020.* Mutual understanding of religions – interreligious dialogue. Objectives, requirements, continuation. In *Revue Internationale des Sciences humaines et naturelles* 10/1, 55-68.
- Opatrný, Aleš, 2006.* Cesty pastorače v pluralitní společnosti [Ways of pastoral care in pluralistic society]. *Kostelní Vydří*.
- Pekarčík, Lubomír. 2020.* Family as the first social educational environment child and school as a second socialization environment. In *Revue Internationale des Sciences humaines et naturelles* 10/3, 155-167.
- Petrovič, František – Murgaš, František – Králik, Roman. 2021.* Happiness in Czechia during the COVID-19 pandemic. In *Sustainability* 13/19, 10826.
- Podziměk, Michal. 2020.* Křesťanský učitel v sekularizované škole České republiky. [Christian teachers in secularized schools in the Czech republic]. In *Slavia Meridionalis* 20, 1-16.
- Reimer, Tibor. 2020.* Náboženská výchova ako rozvoj náboženských kompetencií [Divine education as the development of religious competencies]. Bratislava.
- Šusteková, Ivana. 2012.* Rezíduá predkresťanských náboženských kultov v tradičnej kultúre Slovenska v prvej polovici 20. storočia [Residues of the pre-christian religious cults in the traditional culture of Slovakia in the first half of the 20th century]. In *Konštantínove listy [Constantine's Letters]* 5, 73-92.
- Tavilla, Igor – Králik, Roman – Martin, José García. 2018.* A brief recollection of Kierkegaard's testimony on reformation 500th anniversary. In *XLinguae* 11/1, 354-362.
- Tkáčová, Hedviga – Pavlíková, Martina – Tvrdoň, Miroslav – Jenisová, Zita. 2021.* The Use of Media in the Field of Individual Responsibility for Sustainable Development in Schools: A Proposal for an Approach to Learning about Sustainable Development. In *Sustainability* 13/8, 4138.
- Zozuláková, Viera. 2016.* Practical philosophy in the lives of Constantine and Methodius. In *Konstantinove Listy [Constantine's Letters]* 9/1, 149-157.

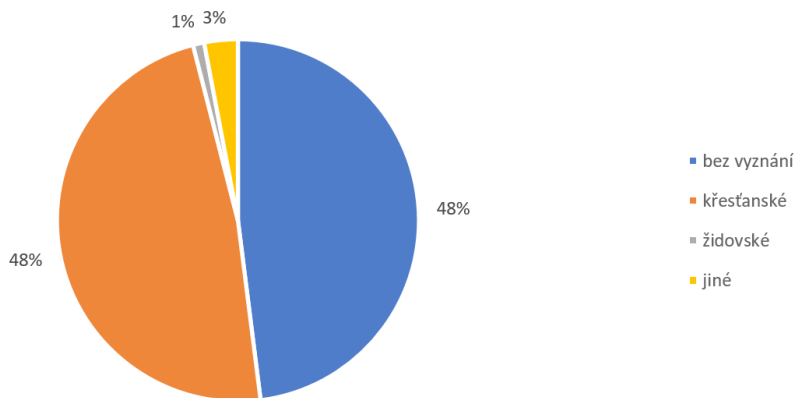
RESPONDENTS

doc. ThDr. Patrik Maturkanič, PhD.
College of Applied Psychology
Akademická 409
Terezín
411 55
Czech Republic
maturkanic@vsaps.cz
ORCID ID: 0000-0002-1087-3847
SCOPUS Author ID: 57226468364
WOS Researcher ID: AGV-3498-2022

PhDr. Ivana Tomanová Čergetová, PhD., LL.M., MBA
College of Applied Psychology
Akademická 409
Terezín
411 55
Czech Republic
tomanova.cergetova@vsaps.cz
ORCID ID: 0000-0001-7750-0634
SCOPUS Author ID: 57458744600

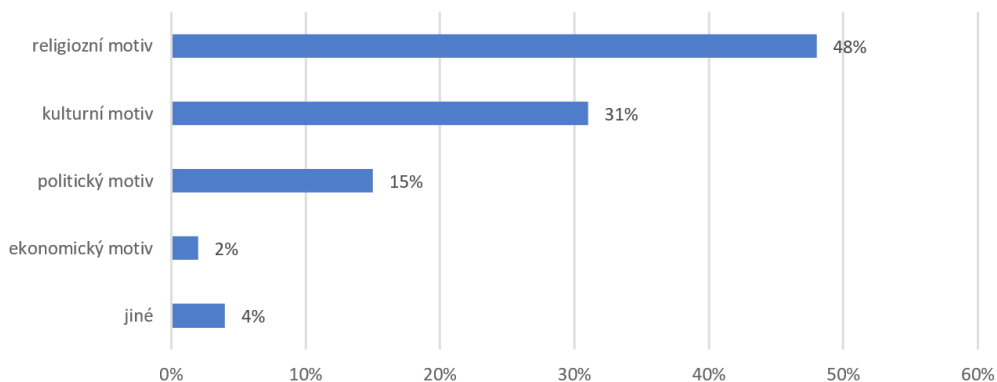
Mgr. Dagmar Příbylová
Římskokatolická farnost Novosedlice
Kostelní 19,
Novosedlice
417 31
Czech Republic
dagmarpribylova@email.cz

Přílohy / Appendix

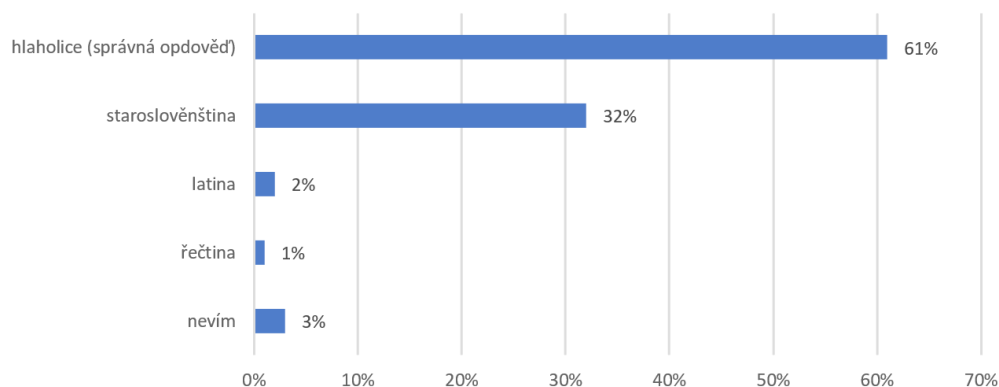
Graf 1: Religiozní složení počtu účastníků výzkumu

Graph 1: Religious composition of the number of research participants.

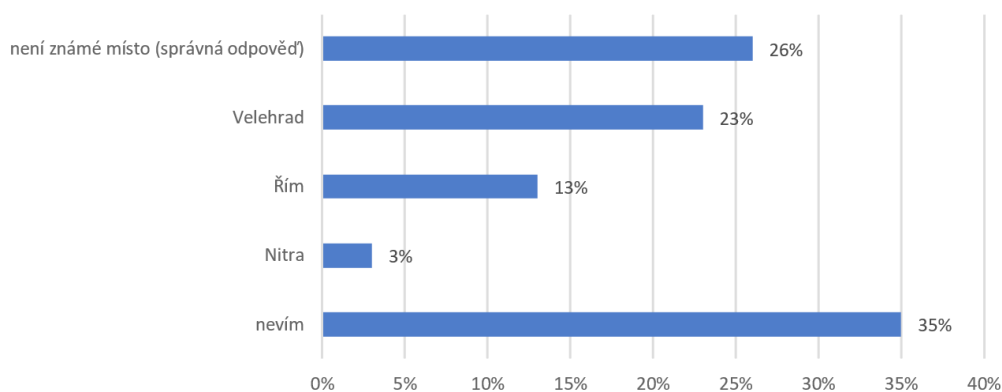
Graf 2: Vnímání Cyrilometodějské tematiky účastníky výzkumu (I) – otázka: V čem spočívalo, dle Vašeho názoru, hlavní poslání příchodu Konstantina a Metoděje?

Graph 2: Perception of the Cyril and Methodius theme by the research participants (I) – question: In your opinion, what was the main mission of the arrival of Constantine and Methodius?

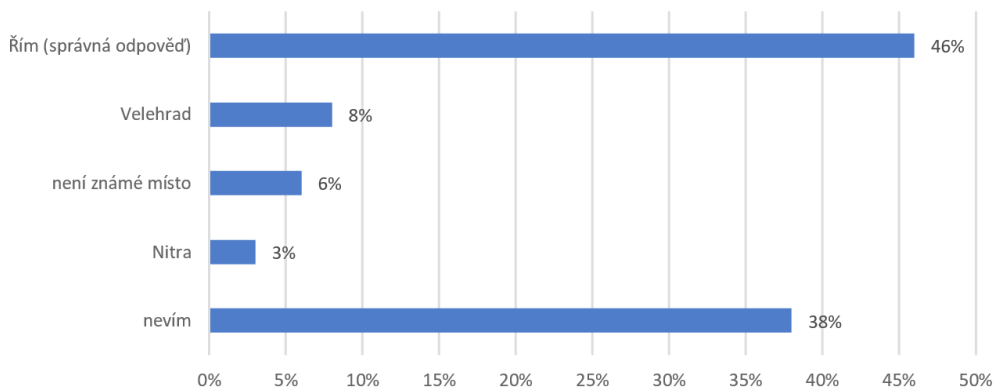
Graf 3: Vnímání Cyrilometodějské tematiky účastníky výzkumu (II) – otázka: V jaké řeči vytvořil učený Konstantin písmo, které stálo u základů bohoslužebného jazyka?

Graph 3: Perception of the Cyril and Methodius theme by the research participants (II) – question: In what language did the learned Constantine create a script that stood at the foundations of the language of worship?

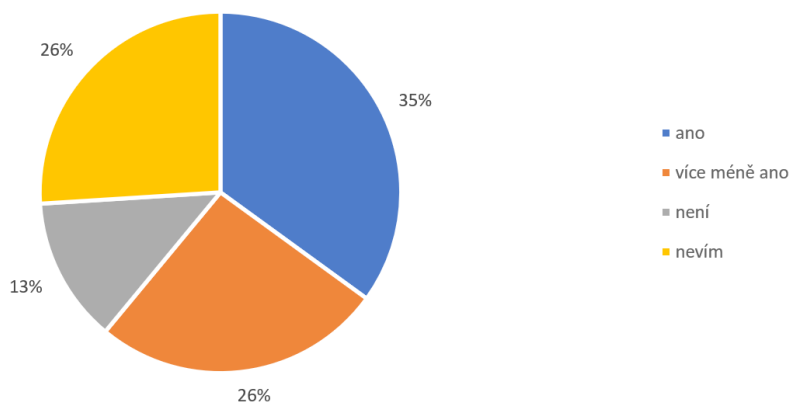
Graf 4: Vnímání Cyrilometodějské tematiky účastníky výzkumu (III) – otázka: Víte, kde je pohřbený první moravský arcibiskup svatý Metoděj?

Graph 4: Perception of the Cyril and Methodius theme by research participants (III) – question: Do you know where the first Moravian Archbishop, St. Methodius, is buried?

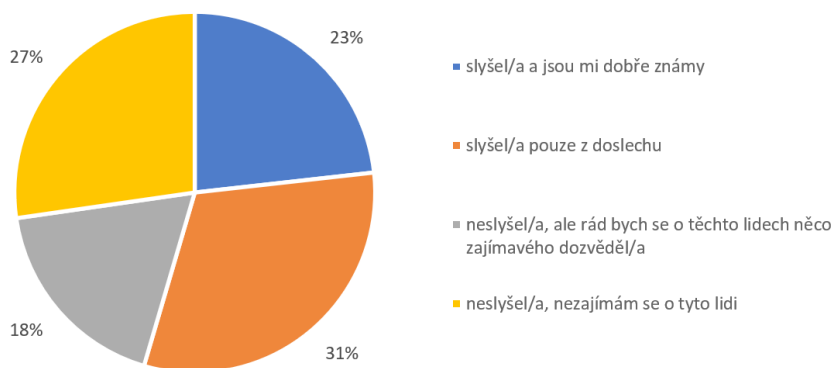
Graf 5: Vnímání Cyrilometodějské tematiky účastníky výzkumu (III) – otázka: Víte, kde se nalézá hrob svatého Cyrila?

Graph 5: Perception of the Cyril and Methodius theme by the research participants (III) – question: Do you know where the tomb of St. Cyril is located?

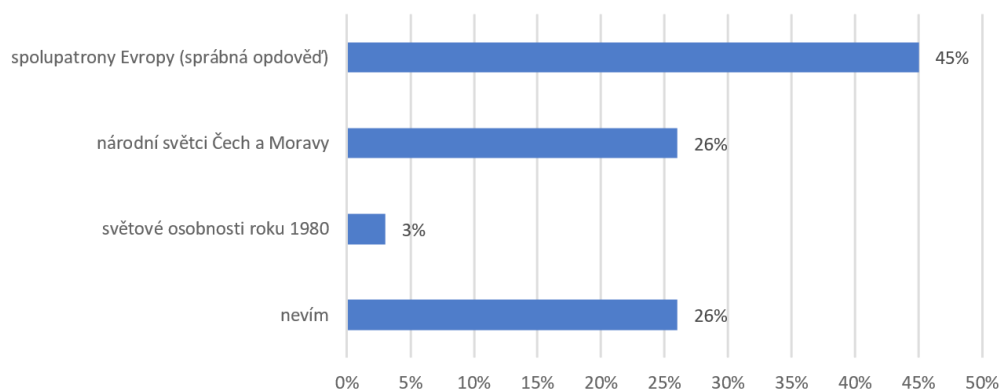
Graf 6: Vnímání Cyrilometodějské tematiky účastníky výzkumu (III) – otázka: Je cyrilometodějské téma aktuální ve prospěch duchovní obnovy českého (moravského) národa?

Graph 6: Perception of the Cyril and Methodius theme by research participants (III) – question: Is the Cyril and Methodius theme current in favor of the spiritual renewal of the Czech (Moravian) nation?

Graf 7: Vnímání Cyrilometodějské tematiky účastníky výzkumu (III) – otázka: Slyšel jste někdy o osobnosti arcibiskupa Antonína Cyrila Stojana a kardinála Tomáše Špidlíka, jež se zasadili do značné míry o cyrilometodějský národní kult?

Graph 7: Perception of the Cyril and Methodius theme by research participants (III) – question: Have you ever heard of the personalities of Archbishop Antonín Cyril Stojan and Cardinal Tomáš Špidlík, who largely advocated the Cyril and Methodius national cult?

Graf 8: Vnímání Cyrilometodějské tematiky účastníky výzkumu (III) – otázka: V roce 1980 prohlásil papež Jan Pavel II. svatého Cyrila a Metoděje za:

Graph 8: Perception of the Cyril and Methodius theme by research participants (III) – question: In 1980, Pope John Paul II declared. of St. Cyril and Methodius for:

Graf 9: Vnímání Cyrilometodějské tematiky účastníky výzkumu (III) – otázka: Zajímáte se o dění velehradských slavností, každoročně pořádaných začátkem července?

Graph 9: Perception of the Cyril and Methodius theme by the research participants (III) – question: Are you interested in the events of the Velehrad festivities, held annually at the beginning of July?